

Papa Franjo i Carlo Musso. 2025.

Nadaj se. Autobiografija

Zagreb: Znanje, 312 str.

Nikola Vranješ

Izdavačka kuća Znanje iz Zagreba objavila je 2025. godine hrvatski prijevod knjige *Spera*, autora pape Franje i Carla Mussa pod nazivom *Nadaj se. Autobiografija*. Izvornik je izdala izdavačka kuća Mondadori iz Milana, a hrvatski prijevod potpisuje Snježana Husić. Riječ je o autobiografskoj knjizi pape Franje, napisanoj uz pomoć nakladnika i urednika Carla Mussa, koji je već ranije uredio neke druge knjige toga Pape. Cijelo djelo na hrvatskom obuhvaća ukupno 312 stranica, uključujući i sadržaj. Bogato je i suvremeno opremljeno. Nakon uvoda i prologa, knjiga donosi 25 poglavlja glavnog dijela, a završava kratkom suautorovom bilješkom, zatim slijede dvije kraće bilješke o autoru i suautoru te popis izvora, fotografija i sadržaj.

Nakana pisanja knjige

Iako je izvorna namjera pape Franje bila objavljivanje ovoga djela tek nakon njegove smrti, knjiga je ipak objavljena još za njegova života. Razlog je tomu Jubilarna sveta godina 2025. u znaku nade (Hodočasnici nade), a upravo je nada temeljna teološka nit i poveznica cijele knjige. Budući da je riječ o autobiografskom djelu, koje na neki način predstavlja i sažima cijeli Franjin život, logično je da je knjiga posložena na način izricanja i predstavljanja glavnih okosnica njegova života i to počevši s opisom doseženja Papinih predaka iz Italije u Argentinu pa sve do posljednjih godina Papina života. S autobiografskim elementima koji dominiraju većim dijelom knjige isprepleteni su teološko-pastoralni naglasci Franjina života i osobito njegova papinskog pontifikata. Na taj je način dosegnuto vrlo uspješno i skladno oblikovano jedinstvo poruke koja kulminira opisom najvažnijih okosnica Franjine službe kao Petrova nasljednika.

K tomu, nakana pisanja svakako uključuje i predstavljanje brojnih lokalnih, regionalnih i svjetskih događaja kojima je papa Franjo na ovaj ili onaj način postao sudionikom. Mnogi od tih događaja vezani su za tragične trenutke patnje pojedinaca i naroda. Različiti segmenti navedenih događaja,

poput ratova, migracija, gladi i dr., toliko su potresni da očito nisu prepričavani u drugim djelima. Stoga će ova knjiga ostati i svojevrsnim svjedočkom povijesti, i to možda i na način da neke njezine segmente nitko drugi osim pape Franje ne bi ni spomenuo. Tako se nakana pisanja djela skladno poklapa s namjerom objektivnog i realnog, a u isto vrijeme duboko teološkog i duhovnog pristupa povijesti i Božjim providonosnim djelima u njoj.

Struktura i naglasci knjige

Nada je uistinu temeljna nit, ali i temeljna poruka ove knjige. Uočljiva je od prvih do zadnjih stranica. Svih 25 poglavlja koncipirano je tako da nadu istaknu kao poruku koja ostaje. Stoga se nadu kao teološku stvarnost može i treba prepoznati kao glavnu i najvažniju poruku knjige. Budući da je djelo pisano po temama, može se uočiti da obradu svake pojedine teme prožima dimenzija nade koju se želi istaknuti i predložiti na uvijek nov način. Teme koje se u knjizi, tj. u njezinim poglavljima, obrađuju doista su, s jedne strane, različite, a s druge strane sve povezane i upućene jedna na drugu. Teme su posložene na način praćenja bitnih kronoloških okosnica života pape Franje, kao i života njegovih predaka, ali i okosnica tolikih događaja koji su obilježili njegovo djelovanje.

Knjiga započinje opisom konteksta doseljenja predaka pape Franje u Argentinu, što podrazumijeva upućivanje na događaje vezane za Prvi svjetski rat i njegove posljedice. Biblijski citati i teme putovanja, mira i zajedništva među ključnim su elementima prvih poglavlja knjige. Kasnijim će opisima dominirati teme naroda, radosti, ali i kriza, progonstava, migracija, pomirenja, milosrđa i dr. Franjo kroz to predstavlja bitne sastavnice života svoje obitelji, ali i društvenog konteksta svoga zavičaja. K tomu, iz opisa događaja vezanih za naznačene teme polako, ali sve snažnije uočava se opis vjerske dimenzije života njegove obitelji, a kasnije njegova redovničkog i svećeničkog poziva. Opis toga života kulminirat će u kasnijim opisima biskupske službe. Osobito vrijednim treba prepoznati doživljaj naroda, koji Bergoglio upija već od ranih dana svojega školovanja i svećeničkog služenja, a na kojemu će se temeljiti teologija naroda, koja će bitno odrediti njegovu biskupsku i papinsku službu. Bergoglio u knjizi ostavlja i tragove svjedočanstava vezanih za neka viđenja teologije oslobođenja, a potom osobito za kontekst Drugoga vatikanskog koncila. Pored toga, izuzetno svjedočanstvo predstavlja i 17. poglavlje pod nazivom „Da se opomeneš i da se postidiš“, u kojem Franjo opisuje svoj izbor za papu. Gledana u cjelini, knjiga je prepuna poruka nepokolebljive dobrote i

usmjerenosti na istinsku ljudskost i na zdravu vjeru. Pored toga, prepuna je detalja, kako biografskih tako i historiografskih, ali i kulturno-umjetničkih i teoloških. Upravo se zato može smatrati vrlo bogatim, ali i kompaktnim djelom koje ostaje svjedočanstvo jednog dijela povijesti. Nadu kao glavni naglasak osobito se može uočiti u posljednjim poglavljima koja su vezana i za povijesne kontekste svjetskih tragedija, poput pandemije koronavirusa, ratova u Africi, na Bliskom istoku i u Ukrajini, ali i u odnosu na neke unutarcrkvene stvarnosti poput ostvarivanja sinodalnog procesa.

Nosive poruke i poticaji knjige

S jedne se strane može ustvrditi da su sve druge teme knjige protumačene kroz prizmu nade, dok se, s druge strane, sasvim opravdano može istaknuti da je značenje nade dodatno istaknuto uz svaku od pojedinih tema koje se obrađuju. Tako se i teološke i društveno-kulturne i međunarodne teme preriču i kristaliziraju u sasvim novom teološkom svjetlu. Zato je sasvim razumljivo da se od prvih do zadnjih stranica knjige upravo poruka nade predstavlja kao hermeneutički ključ tumačenja događaja u teološkoj perspektivi.

Treba uočiti da papa Franjo nadu jasno razlikuje od svjetovnog optimizma, ali i da u iskustvima koja nisu tipično kršćanska očitovanja nade odzvanja nešto od onoga što nada jest. Tako npr. jasno ističe važnost nade kod ljudi koji su u paklu rata, kao što je bio onaj u Iraku, izgubili sve osim nade (usp. 235). Nada je nekako univerzalno iskustvo, ali kršćanska je nada nešto posebno: »...kršćanska je nada još neizmjerljivo više od toga: to je izvjesnost da smo rođeni kako nikada više ne bismo umrli, da smo rođeni za vrhunce, da uživamo u sreći. To je svijest da nas Bog oduvijek i zauvijek voli i da nas nikada ne ostavlja same: „Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja? Tjeskoba? Progonstvo? Glad? Golotinja? Pogibao? Mač? (...) U svemu tome nadmoćno pobjeđujemo po onome koji nas uzljubi“, veli apostol Pavao (Rim 8,35 i 37). Kršćanska je nada nepobjediva jer nije želja. Ona je sigurnost da idemo ususret nečemu što ne priželjkujemo da bude, nego već jest« (261).

Zanimljivo je pritom zamijetiti da Papa neke nosive niti svojega pontifikata ističe stalno, od početka do kraja knjige, bez obzira što kronološki slijed po sebi nameće druge teme. Tako se npr. klimatske promjene, siromaštvo, migracije, životne periferije i problem klerikalizma nameću u promišljanjima od samoga početka (usp. 17-19). Treba pritom naglasiti da su to očito pitanja i problemi s kojima se Bergoglio suočavao davno

prije nego što je postao papa. Iz te perspektive postaje sasvim razumljivo njegovo papinsko bavljenje upravo tim temama, što ova knjiga, osobito u svojim zadnjim poglavljima jasno pokazuje.

Nada se u ovoj knjizi jasno ističe uz univerzalnost poruke o spasenju i otvorenost crkvene zajednice. U tome se smislu osobito ističe i jasan Franjin naglasak s obzirom na pastoralno praćenje i razlučivanje koje treba biti okosnicom crkvenog angažmana: »Primiti za ruku, pratiti, pomoći u rasuđivanju, to je zadaća nas pastira, a ne isključivati. Zadaća nam je i praštati, odnositi se prema drugima s istim milosrdem kakvo Gospodin ukazuje nama« (203). Ti su naglasci istaknuti malo prije ukazivanja na kontekst aktualizacije pastoralnih blagoslova i deklaracije *Fiducia supplicans*, na koju se Franjo direktno referira i u ovoj knjizi (usp. 204-205). Na taj se način jasno uočava da se papa Franjo i u ovom djelu ne suzdržava suočiti s izazovnim temama. Malo dalje Franjo obrađuje i pitanje prihvaćanja pobudnice *Amoris laetitia*, ali i pitanje sinodalnosti, progresivizma, tradicionalizma, i to osobito liturgijskog tipa i dr. U svemu tome nada se prezentira kao pokretačka snaga kršćanskog života koja upućuje na kreativnost Duha u povijesti.

Posljednja su poglavlja knjige pisana istom logikom kao i ostala. Drugim riječima, jasan su biografski svjedok Franjina pontifikata, ali i historiografski svjedok povijesti, osobito od vremena krize izazvane pandemijom bolesti COVID-19 naovamo. Ipak, iako se u njima opisuju brutalna iskustva suvremenih afričkih sukoba i problemi poput razvitka umjetne inteligencije, pogled nekako osobito upiru važnosti radosti, humora, milosrđa i neprolaznosti. Na neki su način upravo to zaključne poruke knjige koje nadu ističu u sasvim posebnim nijansama. Stoga su sasvim razumljivi i nazivi triju posljednjih poglavlja knjige: „Na sliku Boga koji se smije“, „Jer najbolje tek dolazi“ i „Ja sam samo korak“.

Iako su u ovom prikazu istaknuti tek bitniji naglasci Franjine knjige o nadi, možemo vjerovati da će to biti dovoljno za poticanje šireg kruga zainteresiranih čitatelja na bavljenje ovom vrijednom knjigom. U teološkom pogledu to može i treba biti posebno važno jer je riječ o djelu koje će zasigurno poslužiti za studiranje jednog posebnog pontifikata. No, i u svakodnevnom vjerničkom, pa i u društveno-kulturnom pogledu, ova je knjiga izuzetno vrijedna. Pravi je izvor poticaja za zdravu i suvremenu kršćansku duhovnost, ali i za društveni dijalog i miran i pozitivan suživot, osobito u odnosu na religijsku sastavnicu društava i kultura. I konačno, knjiga je poticaj širenju i poštovanju mira i općeg bratstva, bez čega nema održive budućnosti čovječanstva.